

הקנין אין ולוהק כה חסון

פרק שמיני

התבאר לך כי התורה היא צרוף וזכוך נפש האדם. ובמדרש (במדבר ובה יט. ח) שאל גוי אחד את ר' יוחנן בן זכאי אילן עובדיא דאתון עבדין נראים כמיין כשפים, אתם מביאים פרה ושורפים אותה וכותשין אותה ונוטלין את אפרה ואחד מכם מטמא למת מזין עליו שנים ושלושה טיפין ואתם אומרים לו טהור, אמר לו נכנס בך רוח חזוית מימך אמר לו לא, ראית אדם שנכנסה בו רוח חזוית אמר לו הן, אמר לו ומה אתם עושים אמר לו מביאים עיקרים ומעשנין תחתיו ומרביצין עליה מים והיא בורחת, אמר לו ישמעו אזניך מה שאתה מוציא מפין כך הרוח הזה רוח טומאה דכתיב ונגם את הנביאים ורוח הטומאה אעביר מן הארץ (זכריה יג. ב) מזין עליו והוא בורח, לאחר שיצא אמרו לו תלמידיו לזה דחית בקנה לנו מה אתה אומר, אמר להם חייכם לא המת מטמא ולא המים מטהרים אלא אמר הקב"ה חקה חקתי גזירה גזרתי אי אתה רשאי לעבור גזרותי דכתיב זאת חקת התורה (במדבר יט. ב), ע"ב.

הנה רבי יוחנן בן זכאי השיב לגוי כי מצות התורה הם תועלת בעצמם על דרך זה שאמר כי פרה אדומה היא מעברת רוח הטומאה, וכמו שחשבו קצת בני אדם כי התורה אסרה מאכלות האסורות מפני שהם מולידים מזג רע, וכן נתנו טעם בדם ובחלב שכלם הם מולידים מזג רע, וכל הדברים האלו אין בהם ממש לענין אסור שלהם. ובפרק אמר להם הממונה (יומא לט, א) ונטמם בם (ויקרא יא, מג) תנא רבי ישמעאל עבירה מטמם לבו של אדם שנאמר אל תטמאו בהם ונטמם בם אל תקרא ונטמם אלא

ונטמם בהם, הרי כי לא אמרו רק עבירה מטמם לבו של אדם, ואמר כי הטמטום הזה מצד עבירה כי מפני שעבר המצות אשר ראוי לאדם מצד אשר נפשו נפש אלהית כמו שאמרנו, ולכך העבירה מטמם לבו של אדם אבל אין זה מצד הטבע של השרצים.

ואם כי האמת הוא שכל הדברים האסורים מולידים מזג רע אין זה טעם האסור, רק כי מה שאסרה התורה אותם בזה נראה כי הם דברים יש בהם שנוי ויוצאים מכלל שאר המאכלים שהם טהורים, ובשביל השנוי שבהם ימשך אחריהם טבע זר משונה גם כן וכמו שכתבנו זה גם כן למעלה, אבל אין זה טעם באיסור והיתר שאם כן היתה התורה ספר רפואות או ספר הטבע. וכאשר השיב רבי יוחנן בן זכאי לגוי כי מצות פרה אדומה על דרך זה, והיא כמו פעולות הטבע או סגולה מן הסגולות, אמרו לו לזה דחיתו בקנה לומר לו כי מצות התורה על דרך זה, אבל אנו שאנו יודעים כי אין מצות התורה על דרך זה אם כן מה אתה אומר לנו, והשיב חייכם שאין המת מטמא ואין המים מטהרים, פירוש כי אין בטבע שיהיה המת מטמא או שיהיו המים מטהרים, שאין כאן דבר טבעי במצוה זאת רק גזרה גזרתי אי אתה רשאי לעבור עליה.

והפירוש הוא כי הכל מצד הסדר שנתן השם יתברך לנו מצוה שכלית מתחייב כך, ובשביל כך המת מטמא את האדם והמים מטהרים והכל מחייב החכמה היא התורה שנתן השם יתברך לאדם, אבל שיהיה דבר זה טבעי דבר זה אינו רק כי כך הסדר של ה' יתברך לאדם בחכמתו ומצד

החוק שהוא שייך לאדם המת מטמא והמים מטהרים. ומפני כך אין להרהר אחר זה כי עמוק עמוק מי ימצאנו, כי אין התורה טבעית, שאילו היתה התורה טבעית היה זה קשיא מה ענין הטומאה והטהרה, אבל אין זה דבר טבעי כלל רק הוא סדר שכלי. ואם כי אינו יודע ואינו מבין ענין החוק הזה, הלא התורה לא נתנה רק לצורך הבריות והצירוף הזה הוא לאדם בין יודע טעם של מצוה או לא ידע, רק כאשר מעשיו הם נמשכים אחר הסדר השכלי מה שראוי לו ובזה מעשיו כמו שראוי לפי השכלי והוא צירוף וזכך נפשו מן הטבעי כמו שהתבאר, כי התורה היא סדר השכלי אשר ראוי לאדם במה שהוא אדם, ועל ידי המצות דבק בשכלי ועל ידי זה דבק בו יתברך וזהו דכתיב ואת חקת התורה וגו' (במדבר יט, ב).

וכבר אמרנו שאף אם אין ידוע לנו טעם וסבה של כל דבר ודבר שנמצא באדם למה הוא כך, מכל מקום ידוע לנו שאין דבר אחד לבטלה, וכך סדר השם יתברך בחכמתו כל הנבראים עליונים ותחתונים. וכן ענין המצות למה הם כך בודאי ידענו שכך נותן הסדר שסדר השם יתברך התורה וכך מתחייב ממנו, ולכך אין לשאול על טעם המצות למה הם כך, כי כך גזר השם יתברך הסדר לפי חכמתו ואין דבר אחד לבטלה וכך חקק השם יתברך. והאדם העושה והשומר הסדר הזה אשר סדר השם יתברך דבר זה צירוף וזכך נפש האדם, כי על ידי עשיית המצות שהם הסדר השכלי הוא דבק בשכלי ועל ידי זה דבק בו יתברך, והעובר על המצות הוא יוצא מן הסדר השכלי שסדר השם יתברך, וכל אשר יוצא מן הסדר מביא לו זה אבוד הנפש לגמרי.

ולפיכך כל מי שנותן במצות טעם על פי הטבע לומר כי לכך אסרה תורה חזיר מפני שהוא מוליד בגוף מזג רע וכן הוא בודאי האמת, וכן נתנו טעם באיסור חלב שהוא מוליד מזג רע וכן בדם ומכל

שכן בשקצים ובעופות הטמאות בכולם נתנו טעם על פי הטבע, וכאלו היתה התורה ספר מספרי הרפואות או ספר הטבע, הם ושלום לומר כך. ואם היה הדבר כמו שאמרו הם הרי אמרו בפרק קמא דחולין (יז, א) ובתים מלאים כל טוב (דברים ו, יא) אמר רבי ירמיה אמר רב כותלי דתזירי התייר להם, ואם שורש האסור בשביל מזג רע האסור להיכן הלך, וכן חלב אם מזגו רע אם כן בן פקוע למה חלבו מותר כדאיתא בפרק גיד הנשה (חולין עד, א) מה טעם בזה, וכן אם אסר השחיטה שלא נתאכזר למה התירה התורה בן פקוע בלא שחיטה, לכך אין ראוי לומר כך.

ואף אמנם כי האמת הוא כי כל אלו יש בהם מזג רע ודבר זה ימשך בודאי במה שיש בהם שנוי רע גם כן, אבל אין זה עיקר טעם המצוה רק שאינם ראויים אל האדם כפי הסדר אשר סדר השם יתברך לכך הרחיקה אותם ולפעמים לא הרחיקתם התורה. וזה אשר הבטיח השם יתברך ואמלת את כל העמים (דברים ז, טז) לא היה ראוי הרחקה מצד שעתה ראוי שיהיה מקיים ובתים מלאים כל טוב ולפיכך לא הרחיקה התורה דברים אלו, וכמו שהתורה אסרה כאשר היה ראוי לאסור לפי הסדר השכלי כך התירה התורה אותו כאשר הוא להתיר, והכל לפי השכל אשר ראוי שיהיה בו הנהגת האדם.

וזוה אמרם ד"ל (ילקוט קדושים, רמז תרכו) לא יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר אי אפשי בדבר פלוני אלא אפשי ומה אעשה שאבי שבשמים גזר עלי, הורו בזה שאין לומר כי התורה טבעית שאם היתה טבעית לא היה בה קבול שכר אלהי על דבר שהוא טבעי, ולכך יאמר אפשי מצד הטבע רק השם יתברך גזר עלי בחכמתו מה שאין ראוי אל האדם ומיוחד בו נפשו.

ואם יאמר האדם למה נותן הסדר השכלי שיעשה האדם אלו המצוה, בודאי

שחייב השכל שכך יקח לטהרתו אבל אינו דבר טבעי רק הכל שכל אלהי, ואלה האדם הוא חוק וגזרה כאשר אינו עומד על טעם המצוה שהוא שכל אלהי, וכך הם כל המצות שהם שכל אלהי ולא שכל אדם.

ולפיכך האדם אשר יש לו נפש אלהית, והיא עומדת בתומר על ידי מצות השכליות האלהיות כאשר הוא דבק בהם ועושה אותם הוא דבק בו יתברך ומוציאים את נפשו מן הטבע, ואף שלא ידע טעם המצוה הלא כאשר הוא עושה המצוה ודבק במצוה שהוא השכל אלהי נדבק בו יתברך, והבן הדברים האלו ודי בזה

מצות שנרע טעמם כמו מצות צדקה ותפלה מצות כבוד אב ואם והרחקת גנבה וגזלה דבר זה יש לומר כי ראוי שיהיה האדם מיוחד במעשים אלו כי הם ראויים לאדם, אבל המצות שאין טעמם ידוע ונגלה הלא הם ידועים למשה ולשאר חכמים לפי מעלתם הברגתם עד שכל המצות הם לפי סדר השכלי ראויים לאדם ולכך הם מזכים בצרפים את נפשו עד שהיא צרופה וזכה. והתבאר לך בירור הדברים מה שאמר כי לא הבת מטמא והפרה מטהר טמאים, כלומר שאין זה דבר טבעי למת שהוא מטמא ודבר טבעי למי הנדה שהוא מטהר, רק השם יתברך חקק וסדר לאדם מעשיו כפי מה